

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 137/08-59

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 1. júla 2008 v senáte zloženom z predsedu Sergeja Kohuta a zo sudcov Juraja Horvátha a Lajosa Mészárosa prerokoval prijatú sťažnosť E. H., Česká republika, zastúpenej advokátom Mgr. V. L., P., vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. 4 Cdo 269/2005 a takto

r o z h o d o l :

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Cdo 269/2005 p o r u š i l základné právo E. H. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 269/2005 z 30. apríla 2007 z r u š u j e a v e c v r a c i a na ďalšie konanie.

3. E. H. priznáva náhradu trov právneho zastúpenia v sume 9 302 Sk (slovom deväťtisícristodva slovenských korún), ktorú je Najvyšší súd Slovenskej republiky povinný vyplatiť na účet jej právneho zástupcu Mgr. V. L. do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. II. ÚS 137/08-33 z 18. marca 2008 bola prijatá na ďalšie konanie sťažnosť E. H., Česká republika (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) pod sp. zn. 4 Cdo 269/2005.

Podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, keďže sťažovateľka podaním z 30. mája 2008 a tiež aj najvyšší súd vo vyjadrení z 24. apríla 2008 vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd vychádzal pritom z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise.

1. Zo sťažnosti vyplýva, že na základe žaloby o určenie absolútnej neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku podanej sťažovateľkou ako žalobkyňou proti Poľnohospodárskemu družstvu M. a Slovenskému zväzu záhradkárov D. ako žalovanými (ďalej len „žalovaní“) rozsudkom Okresného súdu Považská Bystrica (ďalej len „okresný súd“) č. k. 8 C 56/01-213 zo 16. februára 2004 bola určená neplatnosť zmluvy o dočasnom

užívaní pozemku zo 16. mája 1977. Rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 4 Co 135/04-300 z 30. augusta 2005 bol rozsudok okresného súdu zmenený a žaloba sťažovateľky zamietnutá. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie. Rozsudkom najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 269/2005 z 30. apríla 2007 bolo dovolanie zamietnuté. Rozsudok najvyššieho súdu sa stal právoplatným 12. júla 2007.

Podľa presvedčenia sťažovateľky krajský súd zmenil rozsudok okresného súdu preto, že vec odlišne právne posúdil. Pritom sa nezaoberal riadne skutkovou a právnou argumentáciou sťažovateľky uvedenou v odvolaní. Navyše, nezodpovedá pravde konštatovanie krajského súdu, že rozsudok okresného súdu zmenil len z dôvodu iného právneho názoru, pretože v odvolacom konaní doplnil dokazovanie a dospel aj k iným skutkovým zisteniam ako okresný súd. Dôsledne nevyhodnotil ani všetky vykonané dôkazy.

Proti rozsudku krajského súdu podala sťažovateľka sťažnosť ústavnému súdu, ktorý ju však uznesením č. k. I. ÚS 113/06-20 z 29. marca 2006 odmietol pre nedostatok právomoci s poukazom na skutočnosť, že sťažovateľka podala zároveň proti rozsudku krajského súdu aj dovolanie.

Dovolanie podané sťažovateľkou proti rozsudku krajského súdu sa opieralo jednak o námietku nesprávneho právneho posúdenia veci krajským súdom, ale tiež o námietku iných väd konania, ktoré mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. V rámci iných väd namietala nepreskúmateľnosť rozsudku, absenciu jej opory vo vykonanom dokazovaní, nesprávne a nedostatočné skutkové zistenia. Preskúmovacia činnosť najvyššieho súdu v dovolacom konaní bola vzhľadom na ustanovenie § 242 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku vymedzená rozsahom a dôvodmi, pre ktoré sťažovateľka napádala dovolaním rozsudok krajského súdu. Napriek tejto zásade však najvyšší súd odôvodnil svoj rozsudok o zamietnutí dovolania tým, že podľa jeho názoru, bez toho, aby bolo potrebné zaujímať stanovisko k správnosti právneho posúdenia veci odvolacím súdom v otázke platnosti či neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku (čo bol jeden z dovolacích dôvodov a mal byť predmetom skúmania v dovolacom konaní), je rozsudok krajského súdu, pokiaľ ním bola v celom rozsahu žaloba zamietnutá, správny z iného dôvodu. Týmto iným dôvodom je podľa najvyššieho súdu to, že nie je daný naliehavý právny záujem na strane sťažovateľky na určení neplatnosti zmluvy. Najvyšší súd v odôvodnení rozsudku tiež uviedol, že „sa

nezaoberal právnym posúdením veci odvolacím súdom v otázke platnosti zmluvy a všetky s tým súvisiace námietky sťažovateľky považoval za bezpredmetné“. Z tohto odôvodnenia rozsudku najvyššieho súdu je zrejmé, že nepreskúmal rozsudok krajského súdu v rozsahu, v ktorom bol jeho výrok napadnutý. Porušil tým ustanovenie § 242 ods. 1 prvej vety Občianskeho súdneho poriadku, ktoré ukladá povinnosť preskúmať rozhodnutie odvolacieho súdu v rozsahu, v ktorom bol jeho výrok napadnutý. Zároveň tým porušil aj označené základné práva sťažovateľky podľa ústavy, listiny a práva podľa dohovoru. Keďže otázka danosti naliehavého právneho záujmu v prípade určovacej žaloby podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku je otázkou právnou, teda nie vadou konania, najvyšší súd nemohol skúmať v dovolacom konaní právnou otázku existencie naliehavého právneho záujmu bez toho, aby mal na skúmanie tejto právnej otázky mandát vymedzený v dovolaní sťažovateľky. Takýto mandát by mal iba vtedy, ak by sa v dovolaní uplatnila námietka nesprávneho právneho posúdenia veci v otázke naliehavého právneho záujmu. Najvyšší súd preto prekročil svoju právomoc vyplývajúcu z § 242 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku. Keďže krajským súdom nebola žaloba zamietnutá z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu, najvyšší súd nemohol konštatovať, že „... *nedostatok naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení a zamietnutie určovacej žaloby z tohto dôvodu vylučuje možnosť jej preskúmania po vecnej stránke...*“. Najvyšší súd touto zjavne nesprávnou argumentáciou zároveň odôvodňoval aj nesplnenie povinnosti preskúmať sťažovateľkou uplatnené dovolacie dôvody, keď uviedol, že: „... *dovolací súd sa nezaoberal právnym posúdením veci odvolacím súdom v otázke platnosti zmluvy a všetky s tým súvisiace námietky dovolateľky považoval za bezpredmetné.*“ Najvyšší súd svojím postupom nahradil činnosť okresného súdu a krajského súdu, ktoré majú vo svojej právomoci rozhodovať o určovacej žalobe, teda ju aj zamietnuť pre nedostatok naliehavého právneho záujmu. Dovolací súd však takúto právomoc nemá. V uznesení krajského súdu č. k. 4 Co 365/02-169 z 26. novembra 2002, ktorým bol zrušený skorší rozsudok okresného súdu z 22. apríla 2002, bol vyslovený právny názor, že bez vecného rozhodnutia o určovacej žalobe by postavenie sťažovateľky bolo neisté. Toto uznesenie krajského súdu nikdy nebolo dovolaním, ale ani mimoriadnym dovolaním napadnuté. Z ustálenej súdnej praxe a judikatúry vyplýva, že ak súd, ktorý rozhoduje o opravnom prostriedku, dospeje k inému právnemu záveru ako súd nižšieho stupňa, je jeho povinnosťou rozhodnutie zrušiť a vec

vrátiť na ďalšie konanie. Musí byť totiž zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania, vrátane práva vyjadriť sa k právnym dôsledkom rozhodujúcich skutočností. V danom prípade najvyšší súd dospel v podstate k odlišnému právnemu záveru ako krajský súd. Napriek tomu ponechal rozsudok krajského súdu nedotknutý i s jeho dôvodmi a závermi, hoci ich nepreskúmal a nezaujal k nim žiadne stanovisko. Správne však mal rozsudok krajského súdu v zmysle § 243b ods. 1 vety za bodkočiarkou Občianskeho súdneho poriadku zrušiť. V obdobnej právnej veci dospel najvyšší súd v dovolacom konaní k záveru, že žalobkyňa ešte nepreukázala naliehavý právny záujem na určení neplatnosti zmluvy, a preto rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie (sp. zn. 4 Cdo 49/2003). Postupom a rozsudkom najvyššieho súdu, ktorý v prípade sťažovateľky rozsudok krajského súdu nezrušil, došlo z pohľadu sťažovateľky k odňatiu možnosti konať pred súdom, keďže odlišné právne závery najvyššieho súdu sa sťažovateľka dozvedela až z doručeného rozsudku. Znemožnenie realizácie procesných práv sťažovateľky v tomto prípade je dôsledkom nerešpektovania princípu dvojinštančnosti občianskeho súdneho konania. Ak najvyšší súd dospel v dovolacom konaní k odlišnému právnemu záveru ako krajský súd, mal v záujme zachovania dvojinštančnosti občianskeho súdneho konania rozsudok krajského súdu zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie.

Sťažovateľka ďalej vytýka, že najvyšší súd sa nezaoberal ani ďalšími jej uplatnenými dovolacími námietkami. Postup najvyššieho súdu považuje preto za formalistický a odôvodnenie rozsudku za nedostačujúce. Napokon sťažovateľka nesúhlasí so záverom najvyššieho súdu o nedostatku naliehavého právneho záujmu na určení neplatnosti spornej zmluvy.

Sťažovateľka žiada vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie označených základných práv podľa ústavy, listiny a práv podľa dohovoru v konaní vedenom najvyšším súdom pod sp. zn. 4 Cdo 269/2005 s tým, aby bol rozsudok najvyššieho súdu zrušený a vec vrátená na ďalšie konanie. Požaduje tiež náhradu trov právneho zastúpenia.

2. Z vyjadrenia predsedu najvyššieho súdu z 24. apríla 2008 doručeného ústavnému súdu 28. apríla 2008 vyplýva, že navrhuje sťažnosti nevyhovieť. Z odôvodnenia rozsudku

najvyššieho súdu je zrejmé, že nedôvodné dovolanie sťažovateľky bolo zamietnuté, keďže najvyšší súd považoval rozsudok krajského súdu za správny. Takýto postup je v súlade s ustanovením § 243b ods. 1 vetou pred bodkočiarkou Občianskeho súdneho poriadku, pretože najvyšší súd k zrušeniu rozhodnutia krajského súdu by mohol prikróčiť iba v prípade, ak by bol toho názoru, že rozsudok krajského súdu je nesprávny. Sťažovateľka nedôvodne vytýka najvyššiemu súdu, že rozsudok krajského súdu nezrušil a vec mu nevrátil na ďalšie konanie. Rozsudok najvyššieho súdu nemožno považovať za prekvapujúci. Otázku nalievavého právneho záujmu totiž riešili všeobecné sudy nižších stupňov v základnom konaní (rozsudok okresného súdu z 22. apríla 2002 a uznesenie krajského súdu sp. zn. 4 Co 365/02 z 26. novembra 2002). Skutočnosť, že najvyšší súd ako dovolací súd ju vyriešil odlišne a sťažovateľka sa s vyslovenými závermi najvyššieho súdu nestotožňuje, nemôže viesť k úsudku o arbitrárnom prístupe a o odňatí spravodlivosti. Najvyšší súd uskutočnil výklad ustanovenia § 243b ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku v súlade so svojou zaužívanou praxou.

3. Zo stanoviska sťažovateľky z 30. mája 2008 doručeného ústavnému súdu 3. júna 2008 vyplýva, že najvyšší súd vo svojom vyjadrení nezaujal stanovisko k žiadnej z námietok uvedených sťažovateľkou v podanej sťažnosti. S argumentáciou najvyššieho súdu sa nestotožňuje a trvá na svojej skutkovej a právnej argumentácii. Rozsah prieskumnej právomoci najvyššieho súdu bol vymedzený podaným dovolaním, pričom otázka nalievavého právneho záujmu predmetom dovolania nebola. Okrem toho táto otázka bola vyriešená uznesením krajského súdu č. k. 4 Co 365/02-169 z 26. novembra 2002, ktorým je najvyšší súd viazaný. Najvyšší súd skúmal len otázku nalievavého právneho záujmu (na ktorú nemal mandát a ktorú nesprávne posúdil). Nepreskúmal teda rozsudok krajského súdu v rozsahu, v ktorom bol dovolaním napadnutý. Ak najvyšší súd dospel k záveru, že rozsudok krajského súdu bol správny, nesmel tak urobiť bez preskúmania všetkých uplatnených dovolacích dôvodov. Najvyšší súd v skutočnosti dospel aj k iným skutkovým záverom ako krajský súd, hoci sám dokazovanie nevykonával a vychádzal z dokazovania vykonaného súdmi nižšieho stupňa. Neurobil žiadne právne závery v rozsahu uplatnených dovolacích dôvodov, keď naopak nad rámec dovolaním vymedzeného prieskumu zaujal jediný právny názor týkajúci sa otázky nalievavého právneho záujmu, ktorý je nesprávny.

Najvyšší súd svoje skutkové a právne závery o nedostatku naliehavého právneho záujmu sťažovateľky ako žalobkyne na požadovanom určení oprel o neexistujúce skutkové zistenia, keď tvrdil, že „žalobkyňa, ani je právna predchodkyňa (jej matka) po dobu viac ako 25 rokov nespochybňovali platnosť zmluvy o dočasnom užívaní pozemku, ani jeho užívanie právnym predchodcom žalovaného 2, žalovaným 2, resp. jeho členmi a v užívaní ich nerušili“. Na základe toho dospel k záveru, že za uvedených okolností určovacia žaloba nie je nástrojom prevencie, ale smeruje k narušeniu právnej istoty terajších užívateľov. Takéto skutočnosti však v konaní pred okresným súdom a krajským súdom zistené neboli. Neboli totiž predmetom dokazovania a z vykonaného dokazovania ani nevyplývajú. Uvedenie nezistených a neexistujúcich skutočností v dovolacom rozsudku najvyššieho súdu je veľmi prekvapivé, nepochopiteľné a zarážajúce. Takéto rozhodnutie je arbitrárne a zjavne formalistické. Na vyvrátenie tvrdenia, podľa ktorého sťažovateľka a jej právni predchodcovia počas doby viac ako 25 rokov nemali spochybňovať platnosť zmluvy o dočasnom užívaní pozemku, predkladá v prílohe listinné dôkazy. Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti neobstojí tvrdenie, že postup najvyššieho súdu bol v súlade s ustanovením § 243b ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku. Zaužívaná prax najvyššieho súdu je totiž taká, že ak dospeje k odlišnému právnemu názoru, zruší rozhodnutia nižších súdov z dôvodu, aby účastníkom konania neodoprel možnosť uplatniť svoje procesné práva a aby nedošlo k porušeniu zásady dvojinstančnosti občianskeho súdneho konania. Poukazuje na niektoré precedentné rozsudky najvyššieho súdu.

4. Prípismi ústavného súdu z 3. júna 2008 bola žalovaným doručená sťažnosť, uznesenie č. k. II. ÚS 137/08-33 z 18. marca 2008, vyjadrenie predsedu najvyššieho súdu a stanovisko sťažovateľky s tým, že aj oni majú možnosť vyjadriť sa vo veci samej. Hoci žalovaní prípisy ústavného súdu prevzali 6. júna 2008, v stanovenej desaťdňovej lehote vyjadrenia nepodali.

II.

1. Z rozsudku krajského súdu č. k. 4 Co 135/04-300 z 30. augusta 2005 vyplýva, že ním bol zmenený rozsudok okresného súdu č. k. 8 C 56/01-213 zo 16. februára 2004 tak, že žaloba sťažovateľky proti žalovaným o určenie neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní

pozemku bola zamietnutá. Podľa názoru krajského súdu sťažovateľka preukázala naliehavý právny záujem na určovacej žalobe podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku. Neplatnosť zmluvy napadla sťažovateľka aj v konaní vedenom Okresným úradom v P. podľa § 7 zákona č. 64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o užívaní pozemkov“), ktoré bolo v čase rozhodovania krajského súdu prerušené za účelom vyčkania na vyriešenie predbežnej otázky (platnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemkov zo 16. mája 1997) okresným súdom. Je teda zrejmé, že bez vecného rozhodnutia o danej určovacej žalobe by postavenie sťažovateľky k predmetnému pozemku, ktorý je súčasťou záhradkovej osady č. 2 D., bolo neisté z pohľadu, či sa na tento pozemok vzťahuje zákon o užívaní pozemkov, alebo Občiansky zákonník ako všeobecný právny predpis. Ďalej krajský súd podrobne zdôvodňuje, prečo nebolo možné z vecného hľadiska považovať spornú zmluvu za neplatnú v namietanom rozsahu.

2. Z rozsudku najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 269/2005 z 30. apríla 2007 vyplýva, že ním bolo zamietnuté dovolanie sťažovateľky proti rozsudku krajského súdu sp. zn. 4 Co 135/04 z 30. augusta 2005. Podľa názoru najvyššieho súdu žiadne vady vymedzené v ustanovení § 237 Občianskeho súdneho poriadku, ale ani iné vady, ktoré mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, v rámci skúmania z úradnej povinnosti zistené neboli. Preto sa bolo potrebné následne zaoberať správnosťou napadnutého rozsudku krajského súdu z hľadiska uplatneného dovolacieho dôvodu, t. j. či rozsudok krajského súdu spočíva na správnom právnom posúdení veci. Najvyšší súd dospel pritom k záveru, že bez toho, aby bolo potrebné zaujímať stanovisko k správnosti právneho posúdenia veci krajským súdom v otázke platnosti či neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku, je rozsudok krajského súdu, pokiaľ ním bola v celom rozsahu žaloba zamietnutá, správny z iného dôvodu. Sťažovateľka odôvodňovala svoj naliehavý právny záujem na určení neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku začatím konania o vyporiadaní vlastníctva k pozemkom v záhradkovej osade. Tvrdila, že v dôsledku neplatnosti spornej zmluvy nejde o zriadenú záhradkovú osadu, a preto konanie o vyporiadaní vlastníctva k pozemkom by malo byť zastavené. Podľa názoru najvyššieho súdu sťažovateľkou tvrdený naliehavý právny záujem nie je daný. Začatím konania o vyporiadaní vlastníctva

k pozemkom v záhradkovej osade nedošlo k ohrozeniu práv sťažovateľky, pričom ani jej právne postavenie sa nestalo neistým. Zákon o užívaní pozemkov zveruje konanie o vyporiadanie vlastníctva k pozemkom v zriadených záhradkových osadách správneho orgánu, a to príslušnému okresnému úradu, v ktorého územnom obvode leží samostatný obvod zriadenej záhradkovej osady. Skúmanie podmienok na takýto postup vrátane základnej podmienky, či v konkrétnom prípade ide o zriadenú záhradkovú osadu, je oprávnením a povinnosťou príslušného správneho orgánu. Právomoc správneho orgánu zahŕňa aj posúdenie, či ide o zriadenú záhradkovú osadu, teda posúdenie tejto otázky ako otázky predbežnej. Účastníkom konania je zaručená možnosť opravných prostriedkov a možnosť preskúmania rozhodnutí správnych orgánov všeobecným súdom. Právne postavenie vlastníkov pozemkov, ktorí prostredníctvom opravných prostriedkov môžu namietať aj samotné splnenie podmienok na začatie konania pred správnym orgánom, teda aj to, či ide o zriadenú záhradkovú osadu, preto nie je týmto konaním ohrozené a ochrana ich práv nevyžaduje určenie neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku v konaní pred všeobecným súdom, ktorým sa má nepriamo riešiť otázka, či ide o zriadenú záhradkovú osadu. Len zo skutočnosti, že pred príslušným správnym orgánom začalo konanie o vyporiadanie vlastníctva k pozemkom v zriadenej záhradkovej osade, preto nemožno vyvodzovať ohrozenie práv vlastníkov týchto pozemkov a zneistenie ich právneho postavenia, a teda existenciu ich naliehavého právneho záujmu na určení neplatnosti zmluvy o dočasnom užívaní pozemku. Nedostatok naliehavého právneho záujmu sťažovateľky na požadovanom určení možno odôvodniť aj tým, že sťažovateľka ani jej právna predchodkyňa počas doby viac ako 25 rokov nespochybňovali platnosť zmluvy o dočasnom užívaní pozemku ani jeho užívanie právnym predchodcom žalovaných, resp. ich členmi, a v užívaní ich nerušili. Dokonca matka sťažovateľky už v zmluve o dočasnom užívaní pozemku zo 16. septembra 1974 vyjadrila, že nemá námietky proti vybudovaniu záhradkovej osady s jej kompletným zariadením. Za týchto okolností určovacia žaloba nie je nástrojom prevencie, ale smeruje k narušeniu právnej istoty terajších užívateľov. Pretože nedostatok naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení a zamietnutie určovacej žaloby z tohto dôvodu vylučuje možnosť jej preskúmania po vecnej stránke, najvyšší súd sa nezaoberal právnym posúdením veci krajským súdom v otázke platnosti zmluvy, a všetky s tým súvisiace námietky sťažovateľky považoval za bezpredmetné. So zreteľom na

uvedené najvyšší súd rozsudok krajského súdu považoval za správny, aj keď z iných, než v ňom uvedených dôvodov. Dovolanie sťažovateľky preto ako nedôvodné zamietol.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a zhodného čl. 36 ods. 1 listiny každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde (...).

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, (...) prejednaná nezávislým a nestranným súdom (...), ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch (...).

Podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku návrhom na začatie konania možno uplatniť, aby sa rozhodlo najmä (...) o určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem.

Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu tento nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu

zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (*mutatis mutandis* I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

Sťažovateľka uplatnila v podstate tri zásadné námietky voči rozsudku najvyššieho súdu. Predovšetkým namietala, že najvyšší súd prekročil rozsah svojho prieskumného oprávnenia tým, že skúmal otázku danosti naliehavého právneho záujmu podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku aj napriek tomu, že sťažovateľka v podanom dovolaní túto otázku nenapadla. Ďalej tvrdila, že záver najvyššieho súdu, podľa ktorého sťažovateľka naliehavý právny záujem nemala, treba považovať z vecného hľadiska za nesprávny. Napokon vytykala, že ak na základe odlišného právneho a skutkového hodnotenia došiel najvyšší súd k protichodnému záveru v otázke naliehavého právneho záujmu v porovnaní so stanoviskom krajského súdu, potom mal rozsudok krajského súdu zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie.

Predseda najvyššieho súdu sa k prvým dvom námietkam sťažovateľky nevyjadril. Zaujal stanovisko len k poslednej námietke. Poukázal na jednoznačné znenie § 243b ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku, ktoré v prípade, ak je rozsudok odvolacieho súdu správny, neumožňuje dovolaciemu súdu iné riešenie ako zamietnutie dovolania. Keďže najvyšší súd považoval rozsudok krajského súdu za správny, i keď vychádzajúc z odlišného hodnotenia otázky naliehavého právneho záujmu, nemohol postupovať inak ako postupoval.

Prvú námietku sťažovateľky nemožno považovať za dôvodnú.

Je síce pravdou, že sťažovateľka v podanom dovolaní otázku naliehavého právneho záujmu neotvorila, ale to nie je rozhodujúce. Sťažovateľka nemala dôvod osobitne sa touto otázkou v dovolaní zaoberať, keďže krajský súd v súlade s jej stanoviskom bol tiež toho

názoru, že jej naliehavý právny záujem je daný. Podstatné je, že vzhľadom na stanovisko žalovaných, ktorí považovali žalobu sťažovateľky za nedôvodnú, musel najvyšší súd preskúmať správnosť právneho záveru krajského súdu o nedôvodnosti žaloby. V rámci tohto skúmania sa nemohol vyhnúť ani otázke naliehavého právneho záujmu. Všeobecný súd v prípade určovacej žaloby je vždy povinný sa touto otázkou zaoberať, dokonca aj vtedy, ak ju účastníci konania nespochybnili.

Odlišná je situácia, pokiaľ ide o druhú námietku, teda vecného posúdenia otázky naliehavého právneho záujmu. V tomto smere ústavný súd nemôže so závermi najvyššieho súdu súhlasiť.

V zásade správne najvyšší súd uvádza, že len zo skutočnosti, že pred príslušným správnym orgánom začalo konanie o vypořádanie vlastníctva k pozemkom v zriadenej záhradkovej osade, nemožno vyvodzovať ohrozenie práv vlastníkov týchto pozemkov a zneistenie ich právneho postavenia. Najvyšší súd správne poukazuje aj na to, že v začatom správnom konaní môže sťažovateľka neplatnosť spornej zmluvy namietat', pričom bude povinnosťou správneho orgánu otázku platnosti zmluvy riešiť ako predbežnú. Treba napokon súhlasiť aj s tým, že ak všeobecný súd dospeje k záveru, podľa ktorého naliehavý právny záujem nie je daný, vecnou stránkou podanej určovacej žaloby sa už ďalej nezaoberá, lebo žalobu zamietne pre nedostatok naliehavého právneho záujmu bez vecného posúdenia rozhodujúcich žalobných tvrdení.

Napriek uvedeným skutočnostiam nie je stanovisko najvyššieho súdu ústavne akceptovateľné, pričom už na tomto mieste treba osobitne zdôrazniť, že nesprávne posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu v zmysle, že tento nie je daný, znamená vo svojich dôsledkoch odopretie súdnej ochrany, teda popretie samej podstaty základného práva na súdnu ochranu. Vyplýva to zo skutočnosti, že súd rozhodne o žalobe bez skúmania jej podstaty.

Primárnu právomoc posúdiť platnosť občianskoprávneho úkonu (teda aj platnosť zmluvy o dočasnom užívaní pozemku zo 16. mája 1977) má všeobecný súd v sporovom konaní podľa tretej, resp. štvrtej časti Občianskeho súdneho poriadku. Vzhľadom na

ustanovenie § 40 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o Správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov môže nepochybne túto otázku ako predbežnú otázku posudzovať aj správny orgán. Táto skutočnosť však nič nemení na tom, že primárna právomoc rozhodovať o tejto otázke patrí všeobecným súdom.

Podľa názoru ústavného súdu taká interpretácia a aplikácia ustanovenia § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku, ktorá vo svojich dôsledkoch znemožňuje poskytnutie súdnej ochrany postupom podľa tretej, resp. štvrtej časti Občianskeho súdneho poriadku v otázke patriacej do primárnej právomoci všeobecných súdov, je popretím samej podstaty základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj obdobného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Účastník konania má právo na to, aby platnosť sporného občianskoprávneho úkonu posúdil všeobecný súd postupom podľa tretej, resp. štvrtej časti Občianskeho súdneho poriadku. Na tomto práve nemôže nič zmeniť skutočnosť, že spornú právnu otázku môže ako predbežnú otázku posúdiť aj správny orgán v správnom konaní. A fortiori platia tieto závery v danej konkrétnej situácii, keďže správny orgán konanie prerušil a čakal na rozhodnutie všeobecného súdu o platnosti, resp. neplatnosti spornej zmluvy. Rozhodnutie všeobecného súdu mohlo výrazne posilniť (resp. vyjasniť) pozíciu sťažovateľky v prebiehajúcom správnom konaní.

Ani vo všeobecnej rovine nemožno súhlasiť s najvyšším súdom, ak dospel k záveru, že nedostatok naliehavého právneho záujmu sťažovateľky na požadovanom určení možno odôvodniť aj tým, že sťažovateľka, ale ani jej právna predchodkyňa počas doby viac ako 25 rokov nespochybňovali platnosť zmluvy o dočasnom užívaní pozemku ani jeho užívanie právnym predchodcom žalovaných nerušili. Tieto skutočnosti, ak by boli preukázané, môžu byť určitou indíciou pri posudzovaní vecnej oprávnenosti podanej žaloby, nemajú však význam na posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu. Už len na okraj treba poznamenať, že ak najvyšší súd považoval túto skutkovú okolnosť za podstatnú na posúdenie naliehavého právneho záujmu, potom mal rozsudok krajského súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie, lebo vykonané dokazovanie nebolo zamerané na zisťovanie tejto otázky, ako na to správne poukazuje sťažovateľka.

Vzhľadom na to, že ústavný súd nepovažoval právne posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu najvyšším súdom za správne, nie je potrebné zaoberať sa treťou námietkou sťažovateľky.

Rozsudok najvyššieho súdu, ktorý znamená popretie základného práva na súdnu ochranu (*denegatio iustitiae*), je arbitrárny a treba ho považovať za porušenie označených práv sťažovateľky podľa ústavy, listiny a dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

Berúc do úvahy citované ustanovenia ústavný súd zrušil rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 29/2005 z 30. apríla 2007 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu). Ďalej bude povinnosťou najvyššieho súdu vyhodnotiť všetky vecné námietky uvedené v dovolaní.

Sťažovateľka si uplatnila náhradu trov právneho zastúpenia.

Ústavný súd priznal sťažovateľke sumu 9 302 Sk, a to za dva úkony právnych služieb v roku 2007 (prevzatie a príprava zastupovania, sťažnosť) po 2 790 Sk a za jeden úkon právnej služby v roku 2008 (stanovisko k vyjadreniu najvyššieho súdu) v sume 3 176 Sk. Priznal tiež režijný paušál dvakrát po 178 Sk a jedenkrát 190 Sk (bod 3 výroku nálezu).

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 1. júla 2008